

ПРОЕКТНИЙ ПІДХІД РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

В дослідженні проведено аналіз успішності впровадження проектних програм підтримки розвитку сільських територій і їх вплив на активізацію підприємницької діяльності в Україні та Польщі. Визначено основні перешкоди для запровадження досвіду ЄС в Україні. Обґрунтовано пріоритети напрями активізації співпраці в розвитку сільських територій на міждержавному трансрегіональному рівні.

Ключові слова: підприємництво, розвиток, сільські території, конкурентні переваги.

В исследовании проведен анализ успешности внедрения проектных программ поддержки развития сельских территорий и их влияние на активизацию предпринимательской деятельности в Украине и Польше. Определены основные барьеры для внедрения опыта ЕС в Украине. Обоснованы приоритетные направления активизации сотрудничества в развитии сельских территорий на межгосударственном трансрегиональном уровне.

Ключевые слова: предпринимательство, развитие, сельская территория, конкурентные преимущества.

In the article analyzed the excellence of providing of project program in rural territories development and their influence of entrepreneurship activity in Ukraine and Poland. Main barriers for the EU experience providing in Ukraine are revealed. Main priorities of activity in cohesion of development rural areas in interstate trans-regional levels are considered.

Key words: entrepreneurship, development, rural areas, competitiveness strength.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність національної економіки значною мірою залежить від реалізації потенціалу розвитку регіонів, який можна реалізувати максимально ефективно через розвиток підприємницької діяльності. Існують і альтернативні напрями розвитку сільських територій, проте вони передбачають значне бюджетне стимулювання, що в умовах кризових явищ у європейській економіці ускладнене. Саме тому найважливіша увага приділяється інструментам налагодження механізму державно-приватного партнерства в сільській місцевості, як правило для реалізації інфраструктурних проектів та максимальному спрощенню умов для ведення підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Значну увагу розвитку підприємницької діяльності на регіональному рівні присвячено у працях зарубіжних та вітчизняних економістів, серед яких особливо необхідно виокремити праці В. Гесця, І. Ушачева, Л. Абалкіна, І. Лукінова, П. Кругмана, Л. Федулової, З. Варналія, Р. Грінберга, Л. Семів, В. Борщевського, В. Липчука, Ю. Губені, П. Музики, С. Васильчак та інших. Реалізація конкурентних переваг регіону, як зазначає Л. Семів, дозволяє активізувати через розвиток підприємництва інтелектуально-інноваційний потенціал і сприяти набуттю довгострокових, а не лише поточних, заснованих, як правило, на ціні факторів виробництва, конкурентних переваг [1, с.19]. Співпраця на міжрегіональному рівні, в межах сусідніх межуючи держав, як зазначає В. Липчук [2], формує передумови для ефекту синергії розвитку, особливо за умови співпадіння в сусідніх країнах не стільки нормативно-правових, як ментальних підходів до відчуття прав власності.

Мета дослідження полягає в аналізі практики реалізованих програмних підходів з метою активізації розвитку підприємництва в сільських територіях з урахуванням досвіду Польщі

Виклад основного матеріалу. Розвиток економіки в різних галузях національного господарства визначається як пріоритетний при загальній цільовій орієнтації на активізацію конкурентного потенціалу. З цією метою прийнято Державну програму активізації економіки України на 2013-2014 роки [3], яка зокрема передбачає бюджетну підтримку пріоритетних галузей економіки, наприклад сільськогосподарського машинобудування, що можуть сформувати синергійний ефект розвитку регіональної економіки. Однак, як зазначають науковці львівської школи регіоналістики, наявне на даний час сільське господарство є не стільки бізнесом, скільки засобом виживання населення сільських територій [4, с.27].

Проте зневірливі підсумки системної трансформації, на думку директора Інституту економіки РАН Р. Грінберга, є переважно "рукотворними" і тільки в другу чергу зумовлені специфічними несприятливими стартовими умовами [5, с.28]. Досвід країн ЄС, зокрема Польщі щодо підтримки розвитку підприємництва в сільській місцевості можна вважати успішним. Натомість досвід України та Росії переважно, за винятком

окремих точкових проєктів, полягає в загалом неефективному освоєнні бюджетних коштів. Підтверджуючи дану тезу російський науковець А. Аузан наголошує, що Росія і Україна, ймовірно, самі великі постачальники креативних кадрів на світовому ринку [6, с.45].

На думку науковців ДУ “Інститут економіки та прогнозування” НАН України, запровадження правових, економічних та організаційних механізмів регулювання агропромислових корпоративних структур, за яких би економічний ефект від масштабу виробництва і рента надприбутку не вилучалися з села, а спрямовувалися на місцевий розвиток вважається принципово важливим [7, с.44].

Аналіз статистичних даних про розвиток регіональної економіки на прикладі суміжних регіонів Польщі та Львівської області свідчить, що національний бізнес поки що поступово, проте на протязі останніх двох років втрачає конкурентні переваги, особливо в сфері харчової та переробної промисловості. Переваги реалізації положень угод міжрегіональної співпраці, наприклад між Львівською областю та Люблінським воєводством свідчить, що тенденція посилення імпорту продовольчих товарів іноді набуває частково неконтрольованого характеру і у випадку продовження тренду матиме негативний вплив на розвиток підприємництва у регіоні. Проєкти розвитку сільських територій Польщі, реалізовані в рамках програми PROW 2007-2013 і інших програм, що співфінансуються ЄС, дали змогу активізувати розвиток виробничого та торговельного бізнесу в прикордонних з Україною регіонах і створити торгові зони х інфраструктурною мережею супермаркетів і невеликих оптових складів, які з логістичної точки зору придатні в основному для розширення різних форм експорту. При цьому Польща формує найбільш сприятливі умови для розвитку підприємництва в депресивних прикордонних з Україною регіонах надаючи різні форми податкових пільг і кредитування для активізації бізнесу.

Сприятливу економічну ситуацію для розвитку підприємництва в сільській місцевості Польщі підтверджує зростаюча середня вартість сільськогосподарських угідь. Продаж землі в Польщі здійснюється через Агентство власності капіталу сільськогосподарського (Agencja Nieruchomości Rolnych) або на вільному ринку, хоча і з певними обмеженнями. За 2004-2012 рр. вартість 1 га землі зросла з 6,6 тис. злотих до 24,3 тис. злотих у випадку купівлі на конкурентному ринку або з 4,7 тис. злотих до 19,4 тис. злотих при купівлі в Агентстві власності капіталу сільськогосподарського [8]. Водночас лише з 1 травня 2016 року умови придбання сільськогосподарських угідь для громадян Польщі та іноземців стануть однаковими.

Загалом за 2012 рік іноземці придбали в Польщі майже 5 тис. га та отримали понад триста відповідних дозволів, найбільше з яких німці, голландці та громадяни України. В 2012 році громадяни України одержали 50 таких дозволів [9].

Конкурентні переваги Польщі, як свідчать дослідження Міжнародного інститут розвитку менеджменту в Лозанні IMD (Швейцарія) “Про світову конкурентоспроможність у 2013 р” значно вищі, що зумовлює більш привабливі позиції у авторитетному міжнародному рейтингу конкурентних переваг порівняно з Україною (табл. 1) [10].

Таблиця 1

Конкурентоспроможність України та Польщі в 2009-2013 рр.

Країна	Загальна конкурентоспроможність					Економічні переваги					Ефективність державного регулювання					Підприємницька ефективність					Інфраструктура				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Україна	56	57	57	56	49	55	55	45	48	50	56	56	58	56	57	53	54	55	55	51	48	41	48	51	45
Польща	44	32	34	34	33	39	24	31	30	36	44	36	35	36	27	50	38	41	39	35	39	36	34	36	36
Відхилення України від Польщі, позицій (-)	-8	-25	-22	-21	-16	-16	-31	-14	18	-14	-8	-20	-23	-20	-30	-3	-26	-14	-16	-16	-9	-5	-14	-15	-9

Джерело: складено автором на основі даних IMD World Competitiveness Yearbook 2013.

Наведені в табл. 1 дані свідчать, що конкурентні переваги для розвитку підприємницької діяльності в Польщі удосконалювалися значно швидшими темпами ніж в Україні за 2009-2013 рр. Особливо помітний розрив в ефективності державного регулювання підприємницької діяльності, що свідчить про істотне відставання регуляторної системи в двох країнах. Значний вплив регуляторної системи на розвиток підприємництва у сільській місцевості, що в Україні вимагає чисельних адміністративних операцій, зокрема у

сфері земельного законодавства і оренди земель сільськогосподарського призначення. Відкриття Міністерством юстиції України реєстраційних служб на регіональному рівні з початку 2013 р. покращило ситуацію, проте в поточному рейтингу конкурентоспроможності відповідні зміни ще не висвітлені. Станом на 1 липня 2013 року реєстрація юридичних та фізичних осіб за спрощеною системою надання адміністративних послуг здійснюється в 581 реєстраційній службі, з яких 433 відділи знаходяться в приміщеннях районних і міських державних адміністрацій. Реєстраційна служба головного управління юстиції у Львівській області. В регіоні подібні реєстраційні служби фактично функціонують у 14 районах. Крім того реєстраційні послуги надаються через відділення Львівської дирекцією УДППЗ “Укрпошта” через створення 86 місць на базі поштових відділень області, що надають підприємцям 29 адміністративних послуг. Найбільше реєстраційних місць створено у місті Львів (50), в Буському (36), Пустомитівському (10), Турківському (10) і Дрогобицькому районах (6 відділень).

Помітний розрив в ефективності ведення підприємницької діяльності, як свідчать дані табл. 2, дозволив Польщі удосконалитися на 15 позицій у рейтингу конкурентоспроможності за останні п’ять років, а Україні – лише на два пункти

Водночас, на думку автора, недостатньо ефективною, зокрема внаслідок обмеженого бюджетного фінансування, є діяльність Агентств регіонального розвитку, яких загалом діє 16 в різних районах Львівської області.

В Польщі сприяння розвитку підприємництва в сільській місцевості опосередковано здійснюється за рахунок бюджетних фондів ЄС, що дозволяє реалізувати конкурентні переваги регіонів через реалізацію проектів операційного розвитку (табл.2)

Таблиця 2

**Фінансове забезпечення реалізації проектів розвитку
в Польщі за рахунок бюджетних фондів ЄС у 2007-2012 рр.**

Операційна програма	Бюджет фінансування, млн. зл.
Розвиток людського капіталу	4816,6
Регіональні операційні програми	1777
Інноваційна економіка	767,7
Інфраструктура і середовище	171,4
Європейська регіональна співпраця	75,5
Розвиток регіонів Східної Польщі	36,7
Всього	7664,9

Примітка: Офіційний валютний курс станом на 01.07.2013 р. 1 пол.зл. = 2,46 грн.

Джерело: складено на основі оперативних даних Міністерства сільського господарства і розвитку сільських територій Польщі.

Фактичні інвестиційні видатки ЄС за шість років, як свідчать дані табл. 2, перевищує 7,6 млрд. злотих, що еквівалентно 1,7 млрд. євро. Подібні програми і їх реалізація істотно впливають на показники сталого розвитку, що розраховуються на основі узагальнених статистичних даних Світовим банком Порівняльний аналіз України та Польщі у світовому рейтингу сталого розвитку наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Показники сталого розвитку України та Польщі в 2011-2012 рр.

Країна	Індекс сталого розвитку		В тому числі			
			Якість життя		Безпека	
	значення	ранг	значення	ранг	значення	ранг
Польща	1,008	30	0,034	36	1,116	39
Україна	1,799	73	0,618	77	1,181	53

Джерело: складено автором на основі даних [10].

Слід зазначити, що в 2006 році за відповідним рейтингом Україна посідала 51 позицію. Проте непродумані економічні реформи підприємницького сектора в період економічного піднесення у 2006-2008 рр. і подальший вплив наслідків світової фінансової кризи у 2009-2010 рр. зумовив значне зниження національних позицій, зокрема із субіндексу загальної якості життя. Незважаючи на те, що з 2006 р. у регіоні для потреб малого і середнього бізнесу було розроблено спеціалізований веб-сайт “Підприємництво Львівщини” і з 2006 року щорічно проводяться засідання “Клубу молодих підприємців”, активізувати розвиток підприємництва вдається лише в обласному центрі, а периферійних районах, наприклад Сколівському, Сокальському ситуація залишається доволі складною.

Проаналізуємо ситуацію з розвитку підприємництва в областях Карпатського регіону України на основі даних Державної служби статистики України (табл. 4).

Кількість підприємств за їх розмірами в Карпатському регіоні у 2012 р.

	Усього, одиниць	У тому числі							
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства		з них мікропідприємства	
		од	у % до загальної кількості підприємств	од	у % до загальної кількості підприємств	од	у % до загальної кількості підприємств	од	у % до загальної кількості підприємств
Україна	364935	698	0,2	20189	5,5	344048	94,3	286461	78,5
Закарпатська	5627	7	0,1	298	5,3	5322	94,6	4497	79,9
Івано-Франківська	7675	9	0,1	314	4,1	7352	95,8	6360	82,9
Львівська	17332	29	0,2	935	5,4	16368	94,4	13447	77,6
Чернівецька	3994	4	0,1	197	4,9	3793	95,0	3113	77,9
Всього по макрорегіону, од.	34628	49	-	1744	-	32835	-	27447	-
Макрорегіон у % до України	9,4	7,0		8,6		9,5		9,5	

Джерело: складено і розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України.

Аналітична оцінка даних табл. 4 свідчить, що Львівська область осідає провідне місце за кількістю підприємств у Карпатському макрорегіоні. Однак потенціал Львівської області щодо розвитку підприємництва в сільських територіях, де загалом мешкають понад 996 тис осіб не відповідає потенційно можливому. Слід зазначити, що згідно опитувань підприємців Львівської області оприлюдненому у “Рейтингу інвестиційної привабливості регіонів” на початку 2013 року зазначається, що наявність природних ресурсів є сильною стороною регіону за оцінкою лише 3,8 % опитаних підприємців. Водночас на важливості фактору державної підтримки в якості джерела конкурентних переваг бізнесу наголосили 34,6 % підприємців регіону, хоча в середньому в Україні на важливості даного фактору наголосили лише 10,5 % респондентів [11, с. 119]. Можна констатувати, що підприємницький сектор регіону, орієнтуючись на необхідність здобуття конкурентних переваг, враховує досвід країн ЄС, зокрема Польщі, щодо активізації розвитку підприємництва і намагається лобювати власні інтереси через громадські організації та галузеві асоціації виробників продукції АПК.

Висновки. Результати досліджень свідчать, що реалізація сильних сторін конкурентного потенціалу регіону стримуються не лише існуючими інституційними обмеженнями, а й неможливістю налагодити еквівалентний товарообіг на міжрегіональному рівні між Україною та Польщею. При цьому підприємницький сектор Львівщини особливо гостро потребує модернізації інфраструктурної складової, формування інститутів підтримки підприємництва в сільській місцевості і зниження нормативного тиску. Проблема високих ставок оподаткування для більшості підприємців не є визначальною, проте система адміністрування податків істотно гальмує підприємницьку ініціативу в сільській місцевості. З метою подолання негативної структури торгівлі сільськогосподарською продукцією Львівської області з суміжними регіонами Польщі, на думку авторів, необхідно розробити і реалізувати до 2020 року Регіональну програму “Аграрний потенціал-2020”, що дозволить активізувати підприємництво в сільській місцевості через мережу спеціалізованих агропромислових кластерів.

Список використаної літератури

1. Інтелектуально-інноваційний розвиток регіону в контексті євроінтеграції / [наук. ред. Л.К. Семів]; НАН України, Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2009. – 483 с.
2. Липчук В.В. Трансформація форм аграрного підприємства: регіональний аспект / В.В. Липчук // Вісник Львівського державного аграрного ун-ту: Економіка АПК– 2007. – №10. – С.153.
3. Державна програму активізації економіки України на 2013-2014 роки Постанова Кабінету Міністрів України № 187 від 27.02.2013 р. // Урядовий кур’єр. – 2013. – № 48. – С.8.
4. Борщевський В.В. Перспективи становлення ефективного агро бізнесу сільських територій / В. В. Борщевський, Х.М. Притула, В.Є. Крупін // Регіональна економіка. – 2012. – № 3. – С.25-33.
5. Грінберг Р. Інституційні уроки ринкових трансформацій / Р. Грінберг // Економіка України. – 2011. – № 1. – С.27-37.
6. Аузан А. После стагнации главным товаром будет человеческий капитал / А. Аузан // Бизнес. – 2013. – № 26 (1065). – С.43-45.
7. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / [О.М. Бородіна, В.М. Гець, О.А. Гупоров та ін.]; за ред. О.М. Бородіної, І.В.Прокопи; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2012. – 56 с.
8. Agencja Nieruchomości Rolnych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.anr.gov.pl/web/guest/o-agencji2>.

9. Людкевич Г. Українські підприємці купують нерухомість там, де умови для бізнесу кращі / Г.Людкевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2013_04_16/Ukra-nsk-p-dpri-mc-kuirijut-neruhom-st-tam-de-umovi-dlja-b-znesu-krashh-ekspert/

10. IMD World Competitiveness Yearbook 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://imd.org/yearbook_2013_rep.pdf.

11. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. – К.: Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, 2013. – 356 с.

12. Fujita M. *The Spatial Economy: Cities, Regions, and International Trade* / M.Fujita, P. R.Krugman, A. J.Venables. – Cambridge, MA, MIT Press, 1999. – 386 p.

УДК: 347.19

В.М. Кравчук

д. ю. н.,

суддя Львівського окружного адміністративного суду

«ФІКТИВНА» ЮРИДИЧНА ОСОБА

В статті обґрунтовується необхідність запровадження нового для українського цивільного права інституту фіктивної юридичної особи. Доводиться, що юридична особа є фіктивною, якщо вона створена внаслідок фіктивного засновницького правочину.

Ключові слова: юридична особа, товариство, фіктивність, засновник, господарська діяльність.

В статье обосновывается необходимость введения нового для украинского гражданского права института фиктивного юридического лица. Обосновывается, что юридическое лицо является фиктивным, если оно создано в результате фиктивной учредительной сделки.

Ключевые слова: юридическое лицо, общество, фиктивность, учредитель, хозяйственная деятельность.

The article substantiates the need for the introduction of a new Ukrainian Civil Rights Institute Fictitious company. It is proved that the entity is a dummy if it is created as a result of fraudulent constituent transaction.

Key words: legal person, partnership, fictitious, founder, economic activity.

Постановка проблеми. Останніми роками термін «фіктивна юридична особа», «фіктивне підприємство» міцно закріпився в юридичній практиці та де-не-де став з'являтися і в нормативних актах. Практична необхідність в такій конструкції очевидна і вже навіть напрацьована певна методика роботи з такими організаціями [1]. Водночас, теоретична концепція фіктивної юридичної особи відсутня.

Виклад основного матеріалу. Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку (ст. 80 ЦК України). Виходячи з принципу публічної достовірності даних державного реєстру, презюмується, що кожна юридична особа створена законно. Відтак, фіктивність юридичної особи, її недійсність, є винятком. З огляду на це ознаки фіктивності та її наслідки повинні бути чітко визначені законом.

Поняття фіктивної юридичної особи законодавчо не закріплене. Фіктивність в цивільному праві застосовується щодо правочинів і там це явище дістало найбільшого розвитку. Очевидно, що фіктивність є універсальною категорією, а тому фіктивний правочин і фіктивне підприємство – це лише різновиди фіктивності, як такої.

Фіктивним є правочин, який вчинено без наміру створення правових наслідків, які обумовлювалися цим правочином (ст. 234 ЦК України). Такий правочин суперечить загальним умовам дійсності правочинів (п. 5 ст. 203 ЦК України): правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Верховний Суд України висловив думку, що для визнання правочину фіктивним необхідно встановити наявність умислу всіх сторін правочину. Саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. У разі якщо на виконання правочину було передано майно, такий правочин не може бути кваліфікований як фіктивний [2]. З наведеного можна дійти висновку, що фіктивний правочин вчиняється умисно, але без наміру створення правових наслідків, які є змістом правочину.

Ці ж критерії слід використовувати і під час оцінки юридичної особи на предмет фіктивності. В попередніх своїх роботах автор доводив, що юридична особа – це особлива цивільно-правова форма реалізації правомірних інтересів засновників [3]. Створення юридичної особи – це завжди наслідок волевиявлення її засновників, тому вона має похідний характер. З огляду на те, що юридична особа створюється за волевиявленням засновників, яке з цивільно-правової точки зору є правочином, фіктивною є юридична особа, яка створена внаслідок фіктивного засновницького правочину.

Засновницький правочин є фіктивним, якщо його вчинено без наміру здійснення діяльності, яка передбачена установчими документами. В цьому випадку особа, яка зазначена засновником, насправді має